

Kako su stari splitski pomorci predviđali vrijeme po prirodnim pojavama

Prof. Nikola Ivanović, Split

Pučka meteorologija je vrlo stara, jer su se ljudi od najstarijih vremena počeli interesirati za vremenske pojave. Poneki stari splitski pomorci još i danas čuvaju staru predaju u predviđanju vremena. Oni promatraju prirodne pojave i zaključuju sa velikim iskustvom često puta sasvim tačno kako će vrijeme od danas do sutra.

Tako na pr.: po Mjesecu, boji neba, zvijezdama, Suncu, oblacima, zračnim strujama oni znaju unaprijed kakav će biti dan.

U slučaju, da je uštap mutan bez »kolumbara« ili »vijenaca«, može proći jedan i dva dana, ali se stalno možemo nadati ružnom vremenu. Isto tako kada je mjesec na boku (kao brod) ne će biti lijepo. Narodna poslovice kaže: »Kada mjesec sjedi, mornar je na nogama«. Lijep će dan kad se mjesec objesio. U slučaju da je mjesec na strani (pokazuje slovo C ili D), ne će biti lijepo, a ni ružno. Kad mjesec ima »vrata kolumbara« (vijenac) okrenut prema tramuntani doći će tramuntana, ako su okrenuta buri dolazi bura, ako pak jugu — jugo. Vijenac oko Mjeseca, znanstveno se tumači, da nastaje zbog većih količina vodene pare u zraku.

Ako je u jutro crveno nebo znači hladan dan, a na večer o sumraku, lijep sutrašnji dan. Kada je po noći nebo crveno ne će biti lijepo.

Po noći, ako je lijepo vrijeme i nigdje nema oblaka, pogadaju kakav će biti sutrašnji dan po zvijezdama. Tako, ako zvijezde »lampaju« ili »migaju« u jugo — dolazi jugo, ako u buru — bura, ako u tramuntanu — tramuntana, ako u smorac (maestral) — dolazi smorac. Po zvijezdi Danici — zimi u večer, a ljeti u jutro, ako je mutno — znači dolazak slabog vremena — obično vjetar.

Po suncu, u jutro, ako pokazuje barjak »prisunčenjak«, koji, ako je okrenut gori — dolazi tramuntana ili smorac (maestral). Ako je barjak »prisunčenjak« u večer kod Šolte prema doli, nadaj se buri.

Po oblacima, ako se gibaju u smjeru sjever—istok, nadolazi tramuntana, a od istoka u sjeveru dolazi jugo. Oblak od Šolte k sjeveru jest smorac (maestral) i nadaju se buri. Isto tako, ako je od Klisa do Šolte par raskidanih oblaka, nadati se je buri. Kada se na Mosoru povije oblak, tako da je čitav zavijen u bijelo — dolazi bura. Kada je toplo, a na vrhu Mosora malo oblaka — sprema se bura. Ako je jaka magla, tako da se parobrod ne vidi, nadati se je slabu vremenu. Magla uz tiho vrijeme, može trajati 2-3 dana i nosi slabo vrijeme — tramuntanu. Kada se od Splita put Hvara vide »škoi« nadati se je jugu. Kada je pak tako mutno da se ne vidi Šolta, onda je naskoro bura.

Opasne su zračne struje. Ako puše od sjevera put vrata Brača tada je nevera — grego bura. Kad pak dolazi iz Italije jugozapadnjak lebić, on razbija brodove. Po narodnom vjerovanju pijavica je jedan trak oblaka i u njemu su: »vitar, gromovi i lampadure«. Po danu, ako dolazi hladni i vrući »rafal«, zrak — sprema se ružno vrijeme. To je posve prirodna pojava, jer mješanjem toplih i hladnih značnih struja dolazi do kondenzacije, kiše.

Ako se ruke lako suše i kosa teško češlja nadati se je buri. Kada se galebovi spuštaju u zraku i hvataju se, nadati se je slabu vremenu. Isto tako je znak slaba vremena, ako pas jauče, ili pijevac na podne zapjeva ili je pak digao nogu. Izgleda da životinje osjećaju prve zračne valove koji donose ružno vrijeme.

Iznio sam nekoliko, meni poznatih narodnih meteoroloških saznanja, kojih su se držali stari splitski pomorci. Ova saznanja čuvaju u sebi starinu, koja se temelji na promatranju prirodnih pojava, te iskustvu koja su često u skladu i sa znanšću.

Narodnu meteorologiju proučavaju osim meteorologije još i druge prirodne nauke, pak su ovi podaci za dalja proučavanja, kao i za praktičnu uporabu vrlo važni.